

D • N

10/1 1952

Intresse eller moral i amerikansk utrikespolitik

Vad är, vad bör vara utrikespolitikens djupaste syfte? Frågan verkar en smula akademisk, men den diskuteras energiskt i USA bland vetenskapsmän, politiker och lekmän, och svaret på frågan anses ha viktiga konsekvenser för inställningen till konkreta problem. In tresset, det nationella intresset, är ett svar på frågan, det andra huvudsavaret kan kort och gott betecknas som moralen, även om man ofta talar också om åskådningen eller den känslomässiga värderingen som konkurrerande begrepp.

En ansedd forskare vid Chicagouniversitetet, Hans Morgenthau, har nyligen i ett stort arbete (In Defence of the National Interest) givit den mest fullständiga motiveringen för det förnämnda svaret. Han uppdelar den amerikanska politiken i skilda perioder. Stundom har man talat om det nationella intresset och i sin politik sökt att tillgodose blott detta intresse, stundom har utopism, moralism och känslomässighet präglat argumentationen, men i realiteten har intresset varit den enda ledstjärnan, stundom åter har de idealistiska synpunkterna dominerat både tänkandet och handlandet — det är de onda tiderna, med Woodrow Wilson och Truman som ledande representanter. Nu gäller det, slutar Morgenthau, att uppställa och följa "en princip för tänkandet, en regel för handlandet: det nationella intresset". Denna lära har gjort intryck: det framgår av de formuleringar som George F. Kennan, den grå eminensen i amerikansk utrikespolitik, givit i sin senaste bok (American Diplomacy 1900—1950) och än mer av de påståenden som möter i diskussioner och samtal. Man anser sig realistisk, fri från illusioner och naivitet, då man förklarar att intresset är — eller nästan alltid är — drivkraften och att det också bör vara så.

Den med sådan kraft framförda tankegången är väl främst att betrakta som en reaktion mot två ostridiga förhållanden: att amerikanska statsmän, efter den inre politikens mönster, i ovanligt hög grad rört sig med allmänna moraliska motiveringar — även då uppenbara intressesynpunkter varit avgörande — och att de

(Wilson, Franklin Roosevelt) i samband därmed haft överdrivna föreställningar om motståndarnas eller de tillfälliga vännernas idealism eller moralism. Vi har lurat oss själva och blivit lurade, och det skall inte ske en gång till, det är grundtanken i resonemang av detta slag.

Ty att intressesynpunkten inte ger någon lösning är tydligt. Vad som ligger i det nationella intresset kan i ett enskilt fall sägas vara klart om intresset uppfattas blott som det omedelbart och i begränsad mening fördelaktiga: att få ett skadestånd, en koncession eller ett landområde. Som ledmotiv för politiskt handlande i stor stil och på längre sikt säger begreppet inte mycket. Hitler och Mussolini ansåg sig hänsynslöst följa det nationella intresset, men de tog fel. För varje människa och för varje folk färgas intresset av känslor och åskådningar, som gör att ordet mister all pregnans; den hårda maktpolitik som för Hitler tedde sig naturlig skulle knappast för den mest realistiske amerikan verka förenlig med det nationella intresset (exempelvis att behandla mellanamerikanska stater som Hitler behandlade Polen eller Tjeckoslovakien). Och är det inte dumt att proklamera intresset som enda norm? Hur skall man då vinna anhängare och hjälpare? Intressets öppna propagandister uppnår inte den effekt av intelligens och immoralitet som de tycks eftersträva, snarare tvärtom.

Klokt och ologiskt används intressetanken i det amerikanska utrikesdepartementets programmatiska broschyr "Our Foreign Policy". Här sägs helt allmänt att politiken är ett uttryck för det nationella intresset. "Detta är ett sätt att säga att vår politik avspeglar vad vi är och vad vi önskar", heter det vidare. Sedan fastslås att fred, goda förbindelser mellan folken och individuell frihet är amerikanska intressen och att dessa intressen motiverat rustningar och krig. Här fattas ordet intresse så vidsträckt att det inte rimligen kan betraktas som en deklaration av egoism och likgiltighet för andra.

Försök saknas inte att visa att moraliska och ideella synpunkter varit, är och bör vara

av betydelse för utrikespolitikens utformning. Att de ledande statsmännen, och inte minst Truman, framhåller att den amerikanska politiken går ut på att bevara demokrati och frihet i världen är i det sammanhanget av mindre vikt, eftersom dylika uttryckssätt kan anses höra till yrket — varmed ej antyds något tvivel om att de skulle vara allvarligt menade. Men i hela den amerikanska debatten möter liknande deklamationer. Det gäller att "utveckla en världsordning i vilken den mänskliga friheten kan frodas", så definierar Brookingsinstitutet i sin senaste stora publikation (Major Problems of United States Foreign Policy) politikens mål. I oktoberhäftet av Foreign Affairs söker professorn vid Columbiauniversitetet Frank Tannenbaum visa att nationell självbestämmanderätt och en kollektiv säkerhet som bygger på samverkan mellan likställda folk av gammalt är en — visserligen inte alltid efterlevd — norm för amerikansk utrikespolitik.

Striden mellan "intresset" och "moralen" står inte, det bör understrykas, i något nödvändigt sammanhang med skilda åsikter om den aktuella politiken. Det är inte så att den ena linjen leder till hårdhet och krigiskhet, den andra till krav på eftergifter eller något slags isolationism. Morgenthau begär, exempelvis, snarast en eftergiftspolitik mot Ryssland, medan Tannenbaum är bestämd anhängare av "the policy of containment", återhållandets politik.

*

Frågan om USA skall följa sitt intresse eller sin moral avgörs inte genom skarpsinniga debatter mellan forskare, och till stor del blir deras inlägg bevis på de använda begreppens oklarhet. Viktigare är att på några punkter söka fixera den för de flesta amerikaner gemensamma hållningen till de frågor det här gäller. Visst möter man personer som tillägnat sig inte bara intressetanken i dess mera teoretiska gestaltning, utan det drag av stolthet och glädje över makten som brukar förbindas med den så kallade realistiska livssynen. Maktfilosofin kan inte vara orepresenterad inom ett folk som på några årtionden blivit världens mäktigaste. Det sinnelag som i det egna landet ser framgångens utvalde och med förakt betraktar det besegrade och proletära Europa, som är berätt att sända prokonsuler över världen, saknas inte i Amerika.

Men det avgörande, överväldigande intrycket är det motsatta. Här någon nation varit

så tveksam, så motvillig inför makten och ledarskapet? Vad som dominerar är den demokratiska och humanitära åskådningen: tron på den enskilda människan. Det är motbudande att föra krig, att undertrycka ett folk, att hänsynslöst använda sin överlägsenhet; det är fruktansvärt att stå inför valet mellan upprustning och självuppgivelse. Än mindre än i de europeiska demokratierna kan man i USA förstå de rörelser som begär den totala makten i staten, och över alla stater.

Det är detta som gör USA till ledare mot sin vilja och därmed till en ledare som kan respekteras av fria folk. Orsakerna till denna hållning ligger i historia och traditioner, i utflyttningen från Europa, i demokratin och den långa freden, i en isolering som givit skydd och särprägel. Det kan sägas att en tillvaro i frihet, trygghet och välfärd givit detta resultat. Men resultatet är ett ledarskap som inte kan omvandlas i erövringar och förtryck.